

razen nekterih miši, še najmanj 150 kebrov. Sedaj pa vsak sam lahko preračuni, koliko škode si naredi, kdor eno samo sovo umori. (Kon. prih.)

Usmilite se ubozih tičev pod prostim nebom!

Tako na debelo je snega padlo krog in krog, da tiči nikjer ne najdejo hrane (živeža).

Dolžnost človeku je tedaj, da skrbi za-nje, da ne poginejo glada. Tiči so veliki dobrotniki sadnim vrtom, ker oni obirajo gosenice z dreves, zato niso na veliko korist samo sadjerejcem, temuč tudi vsem ljudem, ki sadje radi uživajo.

Naj bi tedaj vsaka hiša po kmetih in po mestih napravila ubogim tičkom vsaki dan mizo na pripravnem prostoru, kjer se nekoliko snega odmeče in kamor se vrže nekoliko zrn prosa ali družega žita, drobtinice kruha, kuhanega krompirja, korenja ali repe, in marsikaj družega, kar se v hiši zavrže, tičem pa, ki zrnje zobljejo ali tudi druge reči jedó, je zaželeno hrana.

Ako jim tako vsak dan pogrnete mizo, dokler debela odeja snega pokriva zemljo, privadili se bodo brž k vam, glada ne bodo poginili, ampak bodo vam stoterno povrnili spomladi in poleti, kar ste jim čez zimo dali.

In še posebno vam, gospodje učitelji po deželi, se ponuja zdaj lepa praktična prilika, v srce šolske mladine vtisniti milosrčnost do velikih dobrotnikov kmetijstva! Storite vsi to, in deželi ohranite na tisoče mernikov sladkega sadja!

Natoroznanske stvari.

Dolgoletne opazke o kačah.

Spisal France Ipavec, zdravnik v Novomestu.

Zanimivo za vsacega, koristno zlasti za kmeta.

Naravoznanstvo mi je bilo od nekdanj priljubljeno. Da sem se iz teh svojih študij namenil narodu našemu povedati to, kar sem o kačah sam opazil ali izvedel od priprostega ljudstva, vzrok je ta, ker čutim potrebo, da vsakdo kaj več izve od kač, kakor to, kar je le memogredé slišal.

To storiti mi je zdaj mogoče, ker sem v preteklih 36 letih mnogo hodil po našem okraju, ki je precej velik in meji na Hrvaško in Primorsko, in kjer se nahaja veliko kač, in med njim tudi veliko gadov.

V novomeškem okraju, ki obsega celo Dolensko, je precej gorko; vasi so navadno obrnjene proti solncu, dobre prsti je le na površji tenka skorjica, tako, da le vino, borovnice in lešniki dobro obrodijo, ali kako drugo malo grmičje. Po naših krajih najdeš veliko skalnatih ali peščenih gor, malo pa studencev, tako, da je zemlja zelo suha. Le proti jugu obdajajo naš okraj, posebno Novomesto, Gorjanci; zato v našem kraju vino dobro obrodí, pa ravno to, kar vinu pripomore, je tudi vzrok, da se pri nas gadjje zelo množe, katerih se po pravici bojijo ljudje in živina. Toplota našega kraja, pa tudi revščina našega ljudstva ste vzrok, da ljudje ne hodijo le doma bôsi, ampak gredó bôsi tudi na polje, v vinograd, na pašo ali kamor si bodi. Prav lahko se toraj primeri, da človeka piči kak gad, posebno pa pri obdelovanju polja, pri delu v vinogradih, na travnikih, pri nabiranju jagod in družega sadja, pri nabiranju praproti, ki jo rabijo za steljo, na paši, na lovu in pri taci in enacih opravilih.

Vendar ni samo človek v nevarnosti, kajti gad ne prizaneša tudi ubogi živali ne, in ne redkokrat pogine od gada pičen vol, krava, tele, prešič, ovca, koza, pes, mačka ali bodi-si tudi ktera koli hoče druga žival. Kónj po skalnatih krajih (kjer ravno gadjje živijo) celó nič

nimajo, ker jih rabiti ne morejo, in to je vzrok, da gad le malokdaj konja vgrize. — Meseca oktobra leta 1868. je gad vola tako vgriznil, da se je že pet minut pozneje mrtev na tla zgrudil.

Gad je toraj človeku in živali zelo nevarna žival in sicer tem nevarnejša, čem stareji je človek, ktere ga gad vgrizne, — ako se to zgodi poleti in okrog poludneva, o vročem in suhem vremenu, kedar ni nikakoršne sapice; vrh tega je rana hujša na bolj občutljivem delu telesa ali pa če gad zadene žilo. Rana je potem tudi tem nevarnejša, čem več ravno imenovanih pogoj se združi in tem prej zgrabi ga tudi smrt. Če je kača ravno popred, predno je koga vgriznila, žrla, rana neki ni tako ali pa še celó skoraj nič nevarna. To je zato, ker takrat že izteče strup, kedar grize in je svoj plen. Strup kača s plenom vred požre, toraj pride strup v kačji želodec, kjer ne škoduje kači samo clo nič, ampak ji še celó koristi, ker želodec lože prekuha, kar bi sicer ne mogel, ker je slab in obstoji iz tenkih kožic. Strup je toraj kačjemu želodcu potreben. Želodec nestrupenih kač je sicer onemu strupenih čisto podoben, vendar mu ni treba strupa, ker nestrupene kače žró le mehke, lahko prekuhljive stvari, kakor na priliko gosenice, črve, ogrce, mrčese, kobilice, grile, kebre itd.

Kačji strup smeš brez vse škode pojesti, ničesa ti ne bo, če imaš le zdrav drob, če nimaš namreč rane. To nam kaže tudi to, ker gadom ne škoduje, če tudi strup iz svojih zob požro in tudi to, da smeš izlizati rano. Če imaš pa, bodi-si v ustih ali v katerem drugem delu telesa, po katerem mora strup v želodec in naprej, kako rano ali ugnjido, si zavdan, ako strup poješ. Kedar strupena kača svoj plen požre, miruje, ker nima v zobeh dosti strupa in si ne more pomagati, tako dolgo, da se zopet dosti strupa nabere.

Če gad gada vgrizne, to ogrizenemu ravno toliko škoduje, kakor ogrizenemu človeku, zato beži gad pred gadom in zato nahajaš gade le posamesno.

Da je strup naših gadov za onim primorskih, laških in dalmatinskih najhujši celega avstrijskega cesarstva, to je res in se nikakor ne dá tajiti iz že od začetka naštetih vzrokov.

Da je gadom, kakor brž ko ne vsim drugim kačam, mrzel, močvirnat, moker kraj zelo škodljiv, kaže nam že to, da kače živijo le po suhih, visocih, peščenih ali skalnatih, proti solncu obrnjenih, toraj gorkih krajih. Kedar je nebo pooblačno, ali kedar dežuje, kedar je veterno-megleno in mrzlo, poskrijejo se kače po svojih luknjah, kjer tako dolgo ostanejo, da jih privabi solnce na dan. Zato po gozdih ne nahajamo ravno veliko kač, celó malo pa jih je po gostih temnih gozdih, kjer je hladno. V gozd kača le včasih pribeži, kedar se jej je treba bati svojega najhujšega sovražnika — ježa, ki jej streže po življenji in jo, kedar jo vjame, ali sam požre ali svojim mladim nese.

Najraje leže kače na velicem od solnca gretem kamenji ali na suhih drevesnih deblih. Tukaj leže zvite, tako da jih živali ne morejo kmalu zapaziti, ker so precej enake barve s kamenjem in ker prav mirno ležijo. Živali toraj ne vidiijo svojih sovražnikov popred, dokler se jim prav ne približajo, tako, da ne morejo več bežati in jih one lahko napadejo.

Lastnosti vseh, posebno strupenih kač opazovati, grozno je za človeka, in, razen za ježa, sploh za vsako žival; kačje telo že samo po sebi je zoperno videti, pa tudi vsako kačje vedenje budí v nas strah in grozo.

(Dalje prihodnjič.)